

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра спортивного туризму

Скабара Р. М.

ЛЕКЦІЯ № 3

**Суб'єкти та особливості організації
санаторно-курортної справи на курортах**

з навчальної дисципліни

„КУРОРТОЛОГІЯ”

галузь знань 24 „Сфера обслуговування”

спеціальність 242 „Туризм”

© Скабара Р.М., 2020

© Львівський державний університет фізичної
культури ім. І.Боберського, 2020

Львів – 2020

ПЛАН

1. Чинники, особливості та закономірності організації санаторно-курортної справи
2. Типи курортів
3. Лікувально-оздоровчі установи на курортах

1. Чинники, особливості та закономірності організації санаторно-курортної справи

Курорт – природна територія, яку використовують з лікувально-профілактичною метою, що має природні лікувальні ресурси та необхідні для їх експлуатації споруди, включно з інфраструктурними. Головна мета курорту – обслуговування людей, які хочуть скористатися можливістю відпочити і покращити стан здоров'я. Тому популярними місцями розташування курортів завжди були і залишатимуться пляжі, гори, озера, а також території, що надають можливість для відпочинку і лікування в звичайних кліматичних та природних умовах, а також для занять спортом.

Основна концепція курортів: вони пропонують навколишнє середовище і рекреаційні умови, які можуть бути сумісними з отриманням задоволення від відпочинку. Тому рекреаційні можливості, що їх пропонують курорти зазвичай різноманітні і високої якості. Розвитку курортів сприяють три провідні чинники: репутація, імідж; наявність об'єктів зацікавлення; умови для відновлення здоров'я та занять спортом.

Курорти, як правило, розташовані в тих місцевостях, які мають лікувальні рекреаційні ресурси, розвинену інфраструктуру і матеріально-технічну базу туризму, що становить значний сегмент туристичного ринку.

Лікувально-оздоровча місцевість – територія, що має природні лікувальні ресурси, а тому придатна, може використовуватися для організації лікування і профілактики захворювань, а також для відпочинку населення.

Процес планування створення курорту складається з: - визначення маркетингу, функцій, типу і місця розташування курорту; - обґрунтування

місця вибору і оцінки території; - аналізу і оцінки рекреаційних ресурсів і умов, в тому числі їх використання та відновлення; - визначення важливих господарських зв'язків на регіональному рівні; - оцінки DESTИНАЦІЙ і інфраструктури, а також соціокультурного комплексу відносин з місцевим населенням; - уточнення економічної структури плану і етапів розвитку курорту; - оцінки соціально-економічної і політичної ситуації та соціальних особливостей регіону тощо.

Критерії вибору місця розташування курорту: відповідність виявлених рекреаційних ресурсів і DESTИНАЦІЙ місцю, типу і обсягу проєктованого курорту; вигідне транспортно-географічне положення стосовно основних центрів формування попиту, рекреаційних ресурсів, комунікацій та інфраструктури; оптимізація мікрокліматичних умов; можливість використання місцевого населення як трудових ресурсів на курорті.

Принципи розвитку курортів: наявність хороших місцевих і регіональних умов; наявність і стан спеціальних DESTИНАЦІЙ, можливість їх використання; врахування транспортно-географічного положення; екологічна безпека; оптимальність водо-, енерго- і теплопостачання; архітектурне планування з урахуванням можливостей ландшафту і місцевих особливостей тощо.

Профіль курорту визначається захворюваннями, які в його умовах лікують: кардіологічні, туберкульозні, гастроентерологічні, пульмонологічні, дерматовенерологічні, професійні, урологічні, гінекологічні тощо.

Особливістю організації санаторно-курортного лікування є те, що воно має базуватися на строго науковому базисі. Учені різних спеціальностей мають розробляти наукові основи розвитку та організації курортів, мережі санаторно-курортних установ, досліджують фізико-хімічні, біологічні та інші властивості мінеральних вод, лікувальних грязей, особливості клімату, механізми дії курортних чинників на організм людини, результати лікування на курортах, розробляють нові методи лікування на курортах та методики використання лікувальних чинників. Особливу увагу потрібно приділяти вивченню використання курортних чинників для медичної реабілітації.

2. Типи курортів

Курортом зазвичай називають місцевість, що має природні лікувальні властивості, чинники, які використовують для лікування мінеральними джерелами, лікувальними грязями чи особливими кліматичними умовами (море, озеро, гірські ландшафти, лісові масиви, степ чи умови пустельного клімату).

Курортна місцевість – це місцевість з природними лікувальними функціями (клімат, мінеральні води, лікувальні грязі тощо), сприятливими для зміцнення здоров'я, лікування та профілактики захворювань. По мірі освоєння природних лікувальних факторів курортна місцевість стає курортом.

Головні вимоги до курортів:

- наявність вивчених природних лікувальних чинників, які забезпечать нормальне функціонування курорту і його розвиток;
- необхідне технологічне обладнання для раціонального застосування і використання курортних факторів (ванни, басейни, грязелікувальні, аеросолярії, пляжі тощо);
- спеціально облаштовані приміщення для лікування і розміщення (санаторії, будинки відпочинку тощо);
- наявність лікувально-профілактичних установ, що забезпечують медичне обслуговування хворих;
- наявність оздоровчих установ, спортивних споруд і майданчиків;
- наявність установ громадського призначення, підприємств громадського харчування, торгівлі і побутового обслуговування, культурно-просвітницьких установ тощо;
- благоустрій, що відповідає усім вимогам санітарно-гігієнічних норм (водопровід, каналізація, підтримання чистоти території);
- якісні шляхи і засоби сполучення;
- необхідність дотримання загальнокурортного режиму.

Тип курорту визначає характер його забудови і розвитку, особливості експлуатації природних лікувальних ресурсів, організацію обслуговування

хворих і відпочивальників. На території курортів зазвичай виокремлюють кілька функціональних зон: курортна, обслуговуюча, зелена зона тощо. На курортах і курортних місцевостях для збереження природних лікувальних чинників встановлюють санітарну охорону курорту і курортний режим.

Санітарна охорона курорту – це набір заходів, спрямованих на забезпечення санітарного благополуччя курорту, охорону навколишнього середовища, в тому числі природних лікувальних факторів. Для курортів встановлюються округи санітарної охорони, до складу яких входять три зони: зони строгого режиму, зони обмежень і зони спостережень.

Курортний режим – система правил і заходів, що покликані забезпечити на курорті умови, сприятливі для відпочинку і лікування, і санітарну охорону курорту.

Спеціалізацію курорту визначають в першу чергу курортні фактори – природно-лікувальні фактори, які використовують для профілактики, терапії і медичної реабілітації хворих на курортах і курортних місцевостях. Основні курортні фактори – ландшафтно-кліматичні умови, лікувальні грязі і мінеральні води. Іноді зустрічаються курорти з одним природним лікувальним фактором. Часто спостерігаємо поєднання кількох курортних факторів на одному конкретному курорті.

Усі курорти можна розділити на 6 типів (за поєднанням природних лікувальних факторів):

Бальнеогрязевий курорт – тип курорту, де, як головний лікувальний фактор, використовують мінеральні води і лікувальні грязі. Діють курорти, що одночасно використовують усі курортні фактори.

Бальнеокліматичний курорт – використовують клімат і природні мінеральні води.

Бальнеологічний курорт – використовують природні мінеральні води.

Особливу групу курортів складають бальнеологічні курорти з мінеральними водами для внутрішнього (питного) застосування.

Грязевий курорт – використовують лікувальні грязі.

Кліматокумисолікувальний курорт – використовують степовий і лісостеповий клімат та кумис.

Кліматичний курорт – використовують клімат. На кліматичних курортах використовують також ландшафтотерапія і спелеотерапія. Окремі науковці виокремлюють в особливий тип приморські кліматичні курорти.

Окремим типом кліматичних курортів є гірськокліматичні курорти. До головних лікувальних факторів гірськокліматичних курортів належать: підвищена чистота, іонізація повітря, сонячна радіація, понижений парціальний тиск кисню тощо.

Систематизація кліматичних курортів, якої дотримуються в світі, враховує ландшафтно-кліматичну зону і особливі умови розташування курортів – характер рельєфу, наявність моря тощо.

Отже, можемо виокремлювати курорти лісової зони, курорти степової зони, курорти лісостепової зони, курорти середземноморського поясу, курорти мусонного типу тощо. Але потрібно відзначити те, що особливості клімату, що залежать від місцевих умов розташування курорту, можуть мати більше терапевтичне значення, ніж кліматичні відмінності даної зони. Тому важливою є оцінка мікроклімату курортної території. Для гірськокліматичних курортів особливу роль відіграє висотність їх розташування, в залежності від якої курорти ділять на низько гірські (400-1000 м), середньо гірські (1000-2000 м) і високо гірські (більше 2000 м).

3. Лікувально-оздоровчі установи на курортах

Рекреаційна мережа – це сукупність рекреаційних установ, що розташовані у межах будь якої території чи країни загалом. Її складають установи лікувально-оздоровчого відпочинку, спортивного і пізнавального туризму. Головним показником розвитку рекреаційної мережі є щільність рекреаційних установ, що визначається як кількість місць у них на 1000 км території. У відповідності до цього показника території діляться на сильно-, середньо- і слаборозвинені рекреаційні території. Функціональна

різноманітність рекреаційних установ обумовлена їх орієнтацією на той чи інший вид рекреаційної діяльності. Цей же фактор визначає і ступінь розвитку їх матеріальної бази.

Матеріальною базою туризму є сукупність матеріальних елементів продуктивних сил, що використовують для виробництва рекреаційних послуг. Матеріальну базу використовують лише рекреанти, на відміну від інфраструктури туризму.

Все рекреаційне господарство поділяють на багато субгалузей. Найстаршою і найбільш розвинутою є установи лікувально-оздоровчого відпочинку. До них належать: санаторії, санаторії – профілакторії, пансіонати з лікуванням, пансіонати відпочинку, будинки відпочинку, бази відпочинку, курортні поліклініки тощо.

Установи лікувального відпочинку – санаторії, санаторії-профілакторії і пансіонати з лікуванням, а також курортні поліклініки, що функціонують на курорті окремо, водо- і грязе-оздоровниці, що обслуговують відпочивальників, володіють найбільш потужною матеріальною базою. Такий стан обумовлений тим, що відпочинок рекреантів в них поєднується з лікуванням, яке потребує якісного медичного обладнання.

Набір медичного обладнання санаторіїв залежить від двох провідних факторів: основних природних лікувальних чинників, які використовують на курорті, і його профілю. Санаторії мають найрозвинутішу матеріальну базу і найбільшу територію. Територію санаторно-курортних установ поділяють на три основні функціональні зони: лікувальна, господарська і селітебна. Найбільша – лікувальна, де розташовують спальні і лікувальні приміщення, зимовий і літній спорткомплекси, підприємства харчування, розважальний центр, кліматоспоруди і санаторний парк. Спальні корпуси – готельний комплекс з усім необхідним обладнанням. Підприємства харчування відрізняються від ресторану обов'язковим наданням відпочивальникам відповідного дієтичного харчування. Окрім нього, як правило, є безалкогольні бари і фіто-бари.

Лікувальний корпус складається з кількох відділень (функціональної діагностики, фізіотерапії, теплолікування, світлолікування, інгаляторій, психотерапія, лікувальна фізкультура, механотерапія тощо) і кабінетів (масажу, мануальної терапії, гало терапії, гірського повітря, стоматологічного тощо), а також водо-оздоровниці з ванними, душовими кабінами і басейнами, питними бюветами і грязелікувальнями. Багато санаторіїв за своїм медичним оснащенням наближаються, а окремі і переважають медичні установи, клініки. Розважальний центр зазвичай включає бібліотеку, ігротеку, більярдну, кіноконцертний і танцювальний зали. На території лікувальної зони розташовують кліматоспоруди (кліматопавільйони з аеро-солярієм, лікувальний пляж, теренкури).

Господарська і селітебна зони мають бути відділеними від лікувальної на значну відстань і відділені від нього густою половою зелених насаджень. В господарській зоні розміщують котельню, підстанції, гаражі, майстерні, пральні, складські приміщення. Селітебна зона призначена для проживання обслуговуючого персоналу.

Санаторії є основними лікувальними установами на курортах, де з лікувально-профілактичною метою застосовують природні лікувальні фактори у поєднанні з дієтотерапією, лікувальною фізичною культурою, фізичною терапією та іншими методами лікування. Велике значення мають також місцеві (розміщені поза курортом) санаторії, особливо для хворих, яким рекомендованим є перебування в звичних кліматичних умовах або протипоказані дальні переїзди.

Санаторії для дорослих і для дітей можуть бути однопрофільними – для лікування однотипних захворювань, або багатопрофільними, до складу яких входять кілька спеціалізованих відділень. Головна спеціалізація, проведена з врахуванням вимог медичної науки в потреб населення в санаторно-курортному лікуванні, передбачає санаторії для хворих з захворюваннями органів кровообігу; травлення, дихання (не туберкульозного характеру); руху і опори; обміну речовин; сечогінними; нирок; гінекологічними і шкірно-

венерологічними захворюваннями. Діють санаторії і відділення більш вузького профілю, де лікують хворих за спеціально розробленими медичними показами. Є і спеціалізовані санаторії для лікування хворих з професійними захворюваннями органів дихання, діабетом, бронхіальною астмою тощо.

Типи санаторіїв для дорослих:

1. Для хворих на туберкульоз легеневої та поза легеневої локалізації.
2. Кардіологічні – для людей з захворюваннями органів кровообігу.
3. Для лікування захворювань органів травлення і порушення обміну речовин.
4. Лікування опорно-рухового апарату.
5. Неврологічні санаторії.
6. Урологічні санаторії – для лікування захворювань нирок і сечовивідних шляхів не туберкульозної етимології.
7. Для лікування професійних захворювань.
8. Багатопрофільні санаторії.

Терміни лікування хворих в санаторіях диференціюються в залежності від характеру і важкості захворювання і типу курорту від 20 до 45 днів. Так на кліматичних курортах і в виробничих санаторіях, де проводять лікування хворих з захворюваннями органів дихання і функціональними розладами нервової системи, термін лікування становить 24 дні; в санаторіях для лікування хворих з професійними захворюваннями легенів – 30 днів, для хворих з наслідками травм і захворювань спинного мозку – 45 днів. В багатьох випадках термін лікування можна продовжити. Терміни перебування хворих в санаторіях туберкульозного профілю є індивідуальними, часто надто тривалими.

В санаторіях найбільша кількість обслуговуючого персоналу по відношенню до кількості установ рекреаційної мережі: лікарі-курортологи різної спеціалізації, медсестри, спеціалісти в галузі дієтичного харчування, аніматори, що організують розважальну програму для відпочивальників, гідрогеологи, що слідкують за роботою свердловин з мінеральною водою,

працівники бухгалтерії, санітарного транспорту, майстерень та інших побутових служб.

У формуванні санаторної мережі і її розміщенні по території мають значення два фактори: тяжіння цих установ до районів, що мають різноманітні природні лікувальні ресурси і тривалий комфортний період, і наближеність їх до місць найбільшого попиту на лікувальний відпочинок (тобто до місць з високою густиною населення).

Останнім часом бачимо тенденцію до розширення санаторної мережі в безпосередній близькості до крупних міст з орієнтацією на лікування місцевого населення. Це можна пояснити дією географічного стресу на хворих та старших людей, які важко адаптуються до зміни часових та кліматичних умов території.

Санаторії-профілакторії створювали при підприємствах і вони орієнтувалися на оздоровлення працівників в ранковий і вечірній не робочий час. Отже, їх відмінною особливістю є наближеність до підприємств: вони не можуть бути розташовані на віддалі більшій за одноденну доступність. Як правило, для їх розміщення обирали озеленені території в найближчих околицях. Територія санаторіїв-профілакторіїв і їх ємкість є значно меншою, ніж санаторіїв. На території України санаторії-профілакторії сконцентровані навколо значних промислових центрів. Їх матеріально-технічна база наближається до санаторної, а інколи не поступається останній. До них скеровують хворих з метою попередження подальшого розвитку захворювання, його загострення і ускладнень.

Пансіонати з лікуванням мають меншу лікувальну базу у порівнянні з санаторіями, але якщо вони розміщені в крупних санаторних зонах з курортними поліклініками, то можуть таким чином збагачувати курс лікування відпочивальників.

Мережа установ відпочинку включає будинки відпочинку, пансіонати і бази відпочинку. Наприклад, пансіонати орієнтуються на оздоровчий відпочинок населення. Спочатку в них могли відпочивати лише дорослі, але поступово вони перепрофілювались на сімейний відпочинок з дітьми.

Тривалість відпочинку в пансіонатах складає 12 або 24 дні. В сучасних умовах термін перебування в них відпочивальників не регулюється. Багато людей користуються їх послугами для відпочинку у вихідні дні.

Як і санаторії, будинки відпочинку і пансіонати мають достатньо розвинуту матеріально-технічну базу, як складається зі спальних корпусів, закладів харчування, кіноконцертних і танцювальних залів, ігротеки, бібліотеки, спорткомплексу і кількох лікарських кабінетів (терапевтичний, стоматологічний, масажу, аеросолярію). Багато будинків відпочинку і пансіонатів мають басейни, сауни, тенісні корти, пункти прокату спортивного спорядження. По їх території прокладають доріжки здоров'я, а в околицях – маршрути туристичних подорожей.

Географія розташування будинків відпочинку і пансіонатів подібна до географії розташування санаторної мережі, проте значну їх концентрацію маємо не лише на приморських територіях, але й в густозаселених міських.

Бази відпочинку є матеріально найменш оснащеними установами відпочинку, як правило, призначені для сімейного відпочинку. Частіше всього вони функціонують в літній період. Більша частина баз відпочинку обслуговують відпочивальників і у вихідні дні або на термін від одного тижня до 12 днів. Щоправда, сьогодні термін проживання на базах відпочинку не регулюється.

Значна кількість баз відпочинку раніше відрізнялися низькою комфортністю: легкі збірні літні будиночки без опалення з примітивними вигодами і спільною кухнею, де відпочивальники самі могли приготувати їжу, чи досить простий заклад харчування. Поступово відбувалась заміна дрібних баз відпочинку на більш комфортабельні, в тому числі круглорічної дії. Кількість обслуговуючого персоналу тут є меншою, ніж в інших установах відпочинку.

Рекомендована література

Основна:

1. Заваріка Г. М. Курортна справа : навч. посіб. – Київ : Центр учбової літератури, 2017. – 264 с.
2. Кравець О. М., Рябєв А. А. Курортологія : підручник. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 167 с.
3. Кушнірук Ю. С. Рекреалогія : навч. посіб. – Рівне : НУВГП, 2015. – 148 с.
4. Туристична курортологія / уклад.: Бойко І.Д., Савранчук Л.А. – Чернівці: Рута, 2007. – 116 с.
5. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навч. посіб. – Київ : Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.

Допоміжна:

1. Грибовська І. Зміст фізкультурно-оздоровчої та рекреаційної діяльності населення у міських парках (на прикладі Регіонального ландшафтного парку "Знесіння") / Ірина Грибовська, Соломія Стогул, Олесь Завадович // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (11–12 травня 2006 р.). – Львів, 2006. – С. 55–57.
2. Лабарткава К. Туристичний потенціал Турківщини як компонент розвитку екологічного туризму району / Костянтин Лабарткава, Валентина Лабарткава // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (19–20 жовтня 2018 р., м. Львів). – Львів, 2018. – С. 59–61.
3. Скабара Р. Актуальні аспекти розвитку курортів Львівської області / Роман Скабара, Андрій Кухтій, Олена Курах // Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфери обслуговування : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів, 2019. – С. 76–77.
4. Скабара Р. М. Актуальний стан і проблеми використання туристичних дестинацій Вінницької області / Скабара Р. М., Цесьців Д. С. // Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. – Черкаси, 2015. – С. 248 – 250.
5. Скабара Р. М. Малі готелі у Львівській області: сучасний стан та чинники розвитку / Скабара Р. М. // Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. – Луцьк, 2011. – С. 356–358.

6. Скабара Р. Передумови та основні напрями інвестування санаторно-курортного господарства Львівської області / Роман Скабара // Інноваційний розвиток національної економіки : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.(7–8 квітня 2011 року). – Тернопіль, 2011. – С. 327–328.
7. Скабара Р. М. Передумови та структурно-динамічні процеси розвитку туристичної галузі в Івано-Франківській області / Скабара Р. М. // Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети : матеріали V Міжнар. наук-практ. конф. (15 квітня 2011р.). – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – С. 137–139.
8. Скабара Р. М. Передумови та тенденції розвитку туристичної галузі Хмельницької області / Скабара Р. М. // Туризм як фактор розвитку регіону : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Вінниця, 2011. – С. 109–112.
9. Скабара Р. М. Просторова організація та особливості розвитку санаторно-курортного господарства Львівської області / Скабара Р. М. // Регіон-2007: стратегія оптимального розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (17-18 квітня 2007 року, м.Харків), Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. – Харків, 2007. – С. 185–187.
10. Скабара Р. М. Рекреаційний потенціал Долинського району Івано-Франківської області : оцінка та напрями використання / Скабара Роман Михайлович // The process and dynamics of the scientific path : I International Scientific and Theoretical Conference (26 February, 2021, Hellenic Republic). – Athens, 2021. – Vol. 2. – P. 154–156.
11. Скабара Р. М. Соціально-економічні аспекти розвитку санаторно-курортного господарства Львівської області / Скабара Р. М. // Дні науки : зб. тез доп. Гуманітарний університет «ЗІДМУ», 11–12 жовтня 2007 р. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2007. – Т. 2. – С. 352–354.
12. Скабара Р. Структурно-динамічні процеси розвитку санаторно-курортного господарства Львівської області [Електронний ресурс] / Роман Скабара // Спортивна наука України. – 2006. – № 8(9). – С. 42–47.
– Режим доступу: [http://www.infiz.lviv.ua/templates/el_publishing/8_\(9\)_2006/Articles/06srmb1](http://www.infiz.lviv.ua/templates/el_publishing/8_(9)_2006/Articles/06srmb1)
13. Скабара Р. М. Суспільно-географічні аспекти трансформаційних процесів в туристсько-рекреаційному комплексі Івано-Франківської області / Скабара Р. М. // Українська наука в мережі Інтернет :

- матеріали II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (26–28 лютого 2007 року). – С. 3–4.
14. Скабара Р. Сучасний стан та тенденції розвитку туризму у прикордонному Сокальському районі Львівської області / Роман Скабара, Костянтин Лабарткава, Лідія Тимошенко // Формування мереж прикордонного співробітництва України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Чернівці, 2011. – С. 218–220.
  15. Скабара Р. М. Туристичні ресурси України : програма, плани семінарських занять та методичні рекомендації для студентів першого курсу факультету ФР і ОФК спеціальності “Туризм” (кредитно-модульна система організації навчання). – Львів : ПЛ ЦПД, 2006. – 14 с.
  16. Чехут І. М. Сучасний стан та можливості використання туристичних ресурсів Хмельницької області / Чехут І. М., Скабара Р. М. // Наука і вища освіта : тези доп. учасників XIX Міжнар. наук. конф. студ. і молодих науковців, м. Запоріжжя, 21-22 квітня 2011 року, Класичний приватний університет. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2011. – С. 364.
  17. Фізична рекреація : анот. бібліогр. покажч. друкованих видань трьома мовами / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2013. – 60 с.
  18. Худоба В. Екологія : навч.-метод. посіб. / Володимир Худоба, Юлія Чикайло. – Львів : ЛДУФК, 2016. – 92 с.
  19. Худоба В. Перспективи розвитку екологічного туризму у регіональному ландшафтному парку «Равське Розточчя» / В. Худоба // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (18-19 жовтня 2019 р., м. Львів). – Львів, 2019. – С. 27–30.
  20. Худоба В. Регіональний ландшафтний парк "Знесіння" як природоохоронна рекреаційно-туристична зона м. Львова / Володимир Худоба, Олександр Завадович, Юрій Зінько // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (23–24 квітня 2020 р., м. Львів). – Львів, 2020. – С. 269–272.
  21. Худоба В.В. Розточанські регіональні ландшафтні парки: особливості, структура і функціонування / В.В. Худоба // Наук. вісник нац. лісотехнічного ун-ту України. Серія: Природничі дослідження на Розточчі. – Львів, 2010. – Вип. 20.16. – С. 110–114.
  22. Худоба В. Сучасний стан та перспективи розвитку екологічного туризму в українських Карпатах (на прикладі Чорногірського масиву) / Володимир Худоба, Роман Кізима // Проблеми активізації

- рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. (10–11 травня 2018 року, м. Львів). – Львів, 2018. – С. 261–265.
23. Paska M. Perspective development of authentic products for restaurant business in gastronomic tourism / Maria Paska, Oryslava Korkuna, Oksana Kylyuk // Tourism of the XXI century: Global challenges and civilization values : II International scientific and practical conference (Kyiv, June 01, 2020). – Kyiv, 2020. – P. 267–270.
24. Paska M. Increasing the selection of dry-cured meat products available for the restaurant industry in the context of gastronomic tourism / Maria Paska // Theoretical foundation of modern science and practice : abstracts of XI International Scientific and Practical Conference. – Melbourne, 2020. – P. 66–67.
25. Paska M. Current development trends of raw-smoked sausages in the context of gastronomic tourism / Paska Maria, Korkuna Oryslava, Kylyuk Oksana // Trends in the development of international tourism in the current context of globalization : collective Scientific Monograph / edit.: Jadwiga Ratajczak, Victoriia Tsypko. – Opole, 2020. – P. 152–158.
26. Pavlenchyk N. Concerning the Problems of Reforming the Tourism Sphere in Ukraine / Nataliia Pavlenchyk // Using sports, culture, and social studies as means to rediscover lost values : abstract book of 6th International Conference on Science, Culture, and Sport (25–27 April 2018). – Lviv, 2018. – P. 302.
27. Integration of Partial Least Squares Path Modeling for Sustainable Tourism Development / N. Pavlenchyk, S. Mekhovych, O. Bohoslavets, Y. Opanashchuk, V. Hotra, I. Gayvoronska // International Journal of Recent Technology and Engineering. – 2019. – Vol. 8, is. 2. – P. 4309–4312.